

# SÜTŐ ANDRÁS

(1927 – 2006)

BERTHA ZOLTÁN

„A jelenkori magyar irodalom egyik legnagyobb vigasza Sütő András” – mondta még régen Illyés Gyula. Viasza abban az értelemben is, ahogyan hűséges vallomás- és tanúságtévő krónikásként megörökítette az erdélyi parasztság s az egész erdélyi magyarság szenvedésekkel teli sors történelmének félvszázados stációt; s viasza nemzeti kultúránknak úgy, hogy küldetéses reményeket adott és bizodalmas esélyeket fogalmazott e sokféleképpen fenyegetett kis nép megmaradására és felemelkedésére is.

A klasszikus és egyetemes modern magyar nemzeti sorsirodalom *Ady, Móricz, Illyés, Németh László, Nagy László, Csoóri Sándor* fémjelezte fő vonulatához tartozott. A „közösség homlokráncait” számontartva mutatott fel sokműfajú életművében – novelláiban, regényeiben, drámáiban, esszéiben, tanulmányaiban, vitáiraiban, naplóiban, előadásai-ban, beszélgetéseiben, leveleiben (vagyis minden szépirodalmi, publicisztikai, közéleti megnyilatkozásában) – örök emberi és erkölcsi igazságokat, különleges erejű szóművészettel hitelesített léttörvényeket és sorsparancsokat. Nála a szépség- és az igazságtelenség szolgálata és felelőssége – „a szép és az elkötelezettség, a szép és az üzenet” – valóban szuggesztíven és tökéletesen fonódott össze. Esméi és eszményei, az erdélyi magyar közösség jogai – a „sajátosság méltósága” – melletti személyes kiállása sorsmegváltás és sorsvállalás, de jelképes mártírium is volt: a gyilkos magyarellenesség, a folytonos és meg-megújuló „hungarocídium” áldozatává vált. „Szemet szóért” áldozott.

Szavaink, az „Anyanyelv-Istenség” „Nagyfejedelemségének” őrzője és nyelverterető mestereként, a szociografikus útijegyzet, a tűnődő lírai vallomás, az anekdotikus-humoros vagy mesés elbeszélés, a balladás látomás ezerszólamú hangján idézte fel mezőszégi családját, szülőföldjét, a népi szegénység és kiszolgáltatottság kálváriáját is: a „*hétköznapokat a keresztfán*”. Igaz beszéddel, hogy könnyebb legyen az édesanya ígerte álom, s hogy a torokban eggyel kevesebb legyen a csomó. Biblikus-szakrális emelkedettséggel és igei bensőséggel kérve-követelve a „*kiáltás jogát*”: hogy „*engedjétek hozzám jönni a szavakat*”. És ugyancsak történelem- és morálfilozófiai, mitológiai távlatok és jelentésformák egyetemes gondolatvilágával jelenítve meg egyén és hatalom, szellem és erőszak, kollektív önazonosság és fajúldozó népirtás engesztelhetetlen konfliktusait a katarikus erejű drámai példázatokban. *Sütő András* parabolikus tragédiái és groteszk tragikomédiái a veretesen klasszicizáló modern drámaírás világirodalmi jelentőségű darabjai. Bennük az értékpusztítással szembeszegülő morális magatartás univerzális antropológiai alapelvként kristályosodik ki: „ha porból lettünk is: emberként meg nem maradhatunk az alázat porában”! Az *Egy lócsiszár virágvasárnapja*, a *Csillag a máglyán*, a *Káin és Ábel*, A *szuzai me-*

nyegző, az *Advent a Hargitán* és a többi: az egyszerre analízáló és stilizáló lélekábrázolás, a poétikus hitvitázó eszme-színművé vagy szimbolikus drámai emberiségköltemény-nyé szélesedő létezésvízió megannyi műfajteremtő remeke.

Miképpen a költői-bölcséleti gazdagságú esszébirodalom számtalan darabja is páratlan összetettséggel szervesít tényközlést és értelmezést, értékmentő felhívást és nemzet-féltő jankijáltást, könyörgést és hitvallást. Egész transzszilván és összmagyar kultúrtörténeti kincsesládát, szellemi értékuniverzumot boltozódik föl ezekben az arcképvázlatokban és konfesszionális eszmefuttatásokban: a „*Gondban*” és „*az Idő markában*” is társként szólított író-elődök, kortársak és szellemóriások gyökeres szövetségét képviselve. Az „*égtartó*” éthoszt „*omló egek alatt*”, szörnyű „*erdélyi változatlanságok*”, a valahai „*Tündérkert*” szakadatlan „*nagy romlása*” közepette, „*Heródes napjai*” idején is. Az etnikai üldöztetés, a nemzet- és kisebbségpusztító terror, a menekülés- vagy beolvadáskényszer körülményeivel hadakozva – amelynek minden vetülete, egész természetrajza feltárul ezekben az írásokban.

Sütő András minden sora a humanitás, a szabadság-, igazság- és emberszeretet eszméltető értelmét és érzelmét nyomatékosítja. Messzesugárzó szállóigék seregét hagyta ránk: „*a fű lehajlik a szélben, és megmarad*”; „*addig élünk, amíg módunkban áll visszafelé tekinteni*”; „*nyelvéből kiesve: létének céljából is kiesik az ember*”; „*a szabadság nem külsőség, hanem a belső ember*”; „*ott kezdődik az ember, amikor összetéveszti magát mindazzal, amittől megfosztották*”; „*úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk*”; „*maradok, másként nem tehetek*”; „*vagyunk, akik voltunk, leszünk, akik vagyunk*”; „*maradunk, ahol voltunk és leszünk, ahol vagyunk*”.

Népének, közösségének Sütő András halhatatlan szószólója és szóművésze volt.

